

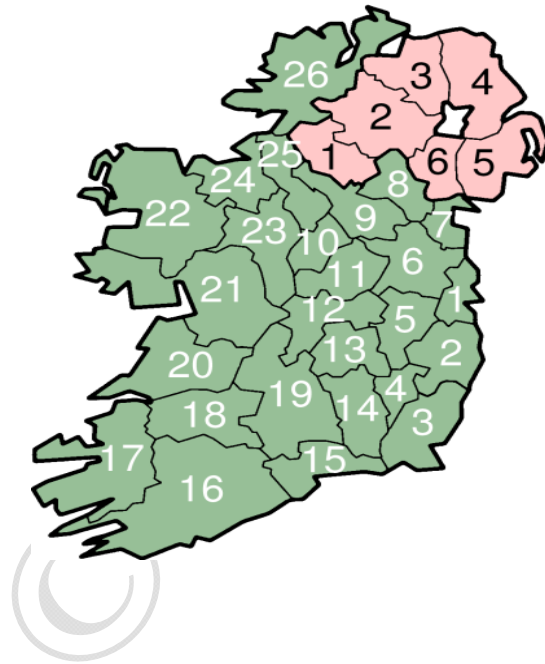
Bileog 1.1a**Sonraí pearsanta / cúlra****Réamhobair féachana**

Beidh tú ag féachaint ar mhír a bhí ar nuacht TG4 faoi bhás Natasha Richardson, bean Liam Neeson. Bí ag obair leis an duine in aice leat agus déanaigí an réamhobair seo le chéile.

1. Déanaigí liosta de na ceisteanna a chuirtear chun sonraí pearsanta duine a fháil. Bígí cinnte go gclúdóidh sibh na pointí seo:

Náisiúntacht	Seoladh	Aois	Teaghlach
Caitheamh aimsire	Obair	Stádas pósta	Clann

2. Conas a chuirtear an cheist *Are you Spanish?* as Gaeilge? Cad é an freagra ceart ar cheist mar sin?
3. An féidir libh mórán de na contaetha a scríobh as Gaeilge? Tosaígí le bhur gcontaetha féin.

4. Cuirigí Gaeilge ar na frásaí seo:

- south Donegal
- north Dublin
- the midlands
- west Kerry
- the east coast

- parish
- capital city
- suburb
- townland
- diocese
- housing estate
- urban area
- rural area

Sonraí pearsanta / cúlra**Plé**

Pléigh na ceisteanna seo leis an duine in aice leat:

1. Cén cineál ceantair a bhfuil tú i do chónaí ann? An maith leat do cheantar? An féidir leat a rá go bhfuil baint agat leis an phobal sa cheantar?
2. An bhfuil tú i do chónaí san áit inar rugadh tú? Cén fáth?

3. An bhfuil daoine ó thíortha eile agus le cultúr éagsúil ina gcónaí sa cheantar?
4. Dá sroichfeadh eachtrannach do cheantar, cad iad na rudaí faoin cheantar a chuirfeadh iontas air, dar leat?
5. An bhfuil cultúr tíre/áite tábhachtach, dar leat? Cad iad na nithe dearfacha agus diúltacha faoi chultúr na hÉireann, i do thuairim?
6. Cén cultúr eile taobh amuigh de do chultúr féin a bhfuil meas agat air? Cén fáth?
7. An duine ‘uirbeach’ tú nó an duine ‘tuaithe’ tú?

© OÉ Má Nuad

Bileog 1.1b**Sonraí pearsanta / cúlra****Féachaint**

Bí ag obair leis an duine in aice leat - féachaigí ar an tuairisc uair amháin agus freagraigí na ceisteanna seo:

- Cad é ábhar na míre?
- Cad iad na focail atá le cloisteáil sa mhír a chuireann brón in iúl?
- Cad iad na háiteanna a luaitear sa mhír agus cén fáth a luaitear iad?
- Ar chuir tú suim sa tuairisc seo? Cén fáth?
- Ar cheart do scéal mar seo an oiread ama a fháil ar nuacht náisiúnta agus idirnáisiúnta TG4? Cén fáth?

Éist leis an tuairisc uair amháin eile agus breac síos aon eolas breise a chloiseann tú faoi theaghlaigh Liam agus Natasha. Cén t-eolas a bhí ag an duine in aice leat? Cad é an difríocht idir an focal *teaghlach* agus an focal *clann*?

‘Ar dheis Dé go raibh a hanam uasal’ – Cad iad na bealaí eile atá ar eolas agaibh le comhbhrón a dhéanamh le duine?

Sonraí pearsanta / cúlra**Labhairt / scríobh**

A. Ar ball, beidh seans ag gach duine agallamh a chur ar dhuine cáiliúil a bheidh ar *7Lá* le Páidí Ó Lionáird an tseachtain seo. Sula ndéanann sibh na hagallaimh, áfach, pléigí na ceisteanna thíos mar réamhullmhúchán faoi conas agallamh a dhéanamh :

- Conas mar a chuireann an t-óstach an t-aoi i láthair?
- Cad atá i gceist le hagallamh mar seo? An cur síos ar bheathaisnéis amháin é?
- Cad air a bheidh an bhéim in agallamh mar seo?
- Cad iad na príomhcheisteanna a chuirfear? An mbeidh ceisteanna leantacha/breise ann?
- Conas is féidir leis an óstach suim a léiriú san aoi?
- Conas a chuireann an t-óstach críoch leis an agallamh?
- Conas a dhéanann an t-óstach réamhullmhúchán don agallamh?

B. Anois tabharfaidh an múinteoir pictiúr duit de dhuine cáiliúil agus beidh tú féin agus an duine in aice leat ag cur agallaimh ar a chéile, ag ligean oraibh gur sibh na daoine sa phictiúr atá agaibh. Cuirfidh an chéad duine agallamh ar an duine eile ar dtús agus ansin malartóidh sibh ról. Ná déanaigí dearmad ar na pointí a phléigh sibh thuas.

C. Cad é an deacracht is mó a bhí agat agus tú ag déanamh an agallaimh? Cé hé/hí an t-óstach is fearr atá ar an teilifís, dar leat? Cén fáth?

D. Scríobh alt anois bunaithe ar an agallamh atá díreach déanta agat.

Bileog 1.2

Téarmaíocht na gramadaí

Ceachtanna

Sa bhosca thíos ceangail na téarmaí gramadaí ar dheis leis na sainmhínte ar chlé. Féach an raibh na freagraí céanna ag an duine in aice leat. Ansin déanaigí iarracht sampla(i) de gach téarma gramadaí a aimsiú sa téacs seo thíos, a tógadh as alt faoin fhile Nuala Ní Dhomhnaill (www.beo.ie).

Rugadh Nuala i Lancashire Shasana i 1952, ach nuair nach raibh sí ach cúig bliana d'aois d'aistrigh sí go Ceann Trá i gCiarraí, áit ar chónaigh sí lena haintín ar feadh dhá bhliain. 'Theastaigh ó mo dhaid bogadh thar n-ais agus sa deireadh bhí mo mháthair sásta bogadh - cé nach raibh sí róshásta i dtosach báire. Bhí post breá aici i Sasana - bhí sí ina dochtúir ann agus bhí 7,000 othar aici - agus nuair a tháinig sí thar n-ais go hÉirinn ní fhéadfadh sí post a fháil mar dhochtúir mar go raibh sí pósta (bhí an marriage ban ann). Chaith sí é a thabhairt suas agus bhí sé an-dian uirthi'.

<ol style="list-style-type: none"> 1. Focal a úsáidtear le rá cad atá á dhéanamh nó cad atá ag tarlú. 2. b, c, d, f, g, l, m, n, p, r, s, t. 3. Focal ar nós – an bhean. 4. Focal a thagraíonn do dhuine, d'áit nó do rud. 5. Ceann amháin de rud. 6. Focal a chuireann síos ar rud nó a thugann níos mó eolais faoi rud. 7. <i>An</i> agus <i>na</i>. 8. Focal a úsáidtear in áit ainmfhocail. 9. Níos mó ná ceann amháin. 10. Focal beag a bhíonn roimh ainmfhocal chun é a cheangal le foca(i)l eile. 11. Focal ar nós – an t-uisce. 12. ar + mé = orm. 13. a, e, i, o agus u. 14. Bíonn réamhfhocal simplí agus ainmfhocal mar chuid de. 	<ol style="list-style-type: none"> a. Forainm b. An t-alt c. Gutaí d. Focal Baininsneach e. Réamhfhocal Simplí f. Réamhfhocal Comhshuite g. Uimhir uatha h. Briathar i. Uimhir Iolra j. Focal Firinsneach k. Forainm Réamhfhoclach l. Consain m. Aidiacht n. Ainmfhocal
--	---

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14

“Is breá liom an ghramadach!” – pléigh.

© OÉ Má Nuad

Bileog 1.3a

Cúlra

Beidh tú ag léamh ailt ar ball faoi bhean ón Pholainn a d'aistrigh go hÉirinn. Sula léann tú an t-alt, pléigh féin agus an duine in aice leat aon eolas atá agaibh faoi (i) Polannaigh in Éirinn (ii) inimircigh eile go hÉirinn (iii) na deacrachtaí, dar libh, a bheadh ag eachtrannaigh agus iad ag lonnú in Éirinn.

Plé

Cúlra

Anois léigh an sliocht (bunaithe ar alt a bhí ar www.beo.ie) os ard leis an duine in aice leat. Breacaigí síos sna bearnaí ag deireadh an ailt cén chuid den ghramadach lena mbaineann na focail a bhfuil cló dubh orthu.

Léamh

Izabela Chudzicka

Le hAlan Desmond

Tá breis is 100,000 Polannach ag cur fúthu in Éirinn anois ach is beag duine acu a bhfuil oiread cáile air is atá ar Izabela Chudzicka. Bíonn sí le feiceáil go rialta ar chláir éagsúla cúrsaí reatha agus ealaíne ar an teilifís agus is láithreoir í féin ar stáisiún áitiúil teilifíse i mBaile Átha Cliath chomh maith. Labhair Alan Desmond léi le gairid faoina cúlra, faoina saol nua in Éirinn agus faoi na difríochtaí idir fir na hÉireann agus fir na Polainne.

Is beag **Éireannach**¹ sa lá atá inniu ann nach bhfuil aithne aige ar Pholannach amháin ar a laghad agus daoine den chine sin ag cur **fúthu**² i ngach baile, idir bheag is mhór, ó cheann ceann na hÉireann. I measc na n-inimircigh Slavach seo go léir is í Izabela Chudzicka an Polannach is mó a bhfuil cáil éigin bainte amach aici in Éirinn. Tá clár as Polainnis á chur i láthair aici ar City Channel ó 2005 agus ó shin i leith tá sí **tar éis**³ a bheith mar aoi ar chláir RTÉ *Questions and Answers*, *The View*, *The Late Late Show*, *The Tubridy Show* agus cláir nach iad. Is éacht é seo do bhean nach bhfuil ach 27 bliain aici agus Béarla **lochtach**⁴, leis.

Mar a fuair mé amach, áfach, ní hé cur i láthair chláir theilifíse an t-aon phost amháin atá ag an bPolannach óg seo. Bhuail mé le hIzabela in oifig i bPáirc Ghnó *East Point*, ceann de na páirceanna gnó is mó sa tír, atá suite gar do Chluain Tarbh, ar thalamh a athghabhadh ó Bhá Bhaile Átha Cliath. Is in *East Point* atá oifigí ag *metoo.ie*, comhlacht a bhfuil Izabela ag obair leis le cúpla mí anuas.

“Is suíomh gréasáin do Pholannaigh in Éirinn é *metoo.ie*. Is seirbhís earcaíochta é; bíonn **tairiscintí**⁵ oibre á bhfógairt ann, ach chomh maith leis sin bíonn nuacht ón bPolainn agus go háirithe ó Éirinn ann agus tá fóram ar an suíomh a thugann deis do Pholannaigh in Éirinn ceisteanna éagsúla a phlé le chéile.”

Cé go bhfuil cur amach na nÉireannach ar an bPolainn ag dul i méid le blianta beaga anuas is beag duine sa tír seo a mbeidh ainm áit dhúchais Izabela cloiste aige.

“Rugadh mé in Zabkowie Slaskie, baile beag i ndeisceart na Polainne, tuairim is 20 nóiméad ón teorainn le Poblacht na Seice. Is baile beag é i gcomhthéacs na Polainne,” a deir sí agus déanann sí gáire beag. “Tá tuairim is fiche míle duine ina gcónaí in Zabkowie.”

Agus í ag fás aníos i mbaile a bhí beag, dar léi, ní foláir nó gur theastaigh uaithi an áit a thréigean a luaithe is arbh fhéidir agus an domhan mór a bhlaiseadh.

“**Níor theastaigh!**⁶ Ní raibh sé ar intinn agam Zabkowie a fhágáil in aon chor, bhí mo shaol ar fad ann. Cinnte, bhí brionglóidí agam; theastaigh uaim bheith i m’aisteoir sna blianta a bhí romham, ach níor smaoinigh mé ar an domhan lasmuigh de Zabkowie fad is a bhí mé ann”.

Rugadh Izabela i mí Aibreáin 1980, naoi mbliana roimh thitim an chumannachais sa Pholainn. Naoi mbliana d’anáir is d’easpa a bhí ann agus an ghluaiseacht dhaonlathach ag iarraidh an ceann is fearr a fháil ar an gcóras cumannach a bhí ar an dé deiridh. Cé go raibh sí⁷ óg ag an am is cuimhin léi fós an ganntanas a thréithrigh na hochtóidí ina tír dhúchais.

“An chuimhne is mó atá agam ar an aimsir sin ná gur bheag a bhí le ceannach sna siopaí agus bhíodh ar dhaoine seasamh i scuainí ar feadh uaireanta an chloig chun earraí bunúsacha mar fheoil a cheannach.”

Bhí **an t-ádh**⁸ ar mhuintir Chudzicka, áfach.

“Bhí **a lán**⁹ cairde ag mo theaghlach sa Ghearmáin agus chuiridís bearta chugainn ina mbíodh nithe mar bhananaí agus *Nutella*, rudaí nach bhfaighfeá sa Pholainn ag an am ar ór nó ar airgead.”

Neamhspleách mar dhuine

Cé nár rith sé le hIzabela Zabkowie Slaskie a fhágáil le linn a hóige bhí tréithe aici a bheadh ag teastáil ó dhuine chun a thír a thréigean agus slí bheatha a bhaint amach ar an teilifís.

“Bhí mé an-neamhspleách riamh; chuaigh mé sna gasóga nuair a bhí naoi nó deich mbliana agam agus níl samhradh tugtha agam i dteannta mo thuismitheoirí ó shin! Bhí mé an-ghníomhach agus an-chróga nuair a bhí mé óg, ní raibh mé riamh cúthail. Is dioscmarcach é m’athair agus bhí baint **aige**¹⁰ le himeachtaí cultúrtha sa chathair agus d’fhág sé sin go raibh teagmháil agam leis an saghas sin saoil chomh maith. Ghlac mé páirt i ngrúpa amharclainne, mar shampla. Chuireamar drámaí éagsúla ar siúl agus ní raibh aon eagla orm dul suas ar stáitse agus aird an tslua a tharraingt orm féin. Grúpa amaitéarach a bhí ann, ar ndóigh, agus bhain mé an-taitneamh as, ach ba í an bhrionglóid a bhí agam ná bheith i mo láithreoir teilifíse.”

1. _____	2. _____
3. _____	4. _____
5. _____	6. _____
7. _____	8. _____
9. _____	10. _____

Bileog 1.3b**Cúlra****Plé**

Pléigh na ceisteanna seo leis na daoine sa ghrúpa leat:

1. Cén saghas duine í Izabela, dar leat?
2. An bhfuil aithne agat féin ar Pholannaigh nó eachtrannaigh ar bith eile atá ina gcónaí i do cheantar? An bhfuil siad chomh rathúil le hIzabela ó tháinig siad go hÉirinn?
3. Ar chaith tú féin seal ag obair mar eachtrannach thar lear riamh? Ar thaitin sé leat?
4. An síleann tú go mbeifeá chomh gníomhach céanna le hIzabela agus tú ag cur fút thar lear? Cén fáth?

Cúlra**Teanga****An Pholainn****Polannach****An Pholainnis**

1. Cad is féidir leat a rá faoi na focail thuas?
2. Déan liosta de na daoine ó thíortha eile a gcasann tú leo i do shaol laethúil agus i do shaol oibre. Cad iad na teangacha a labhraíonn siad?
3. Féach ar na focail thíos - déan liosta leis an duine in aice leat den stór focal ar fad atá ar eolas agaibh faoin teaghlach sínte.

athair**máthair****col ceathrar****seanathair**

4. Déan cur síos don duine in aice leat ar do chúlra/do theaghlach féin.

Cúlra**Foclóir**

Féach ar na focail/frásaí seo thíos atá sa sliocht. Ag obair leis an duine in aice leat, aimsígí focail/frásaí eile a bhfuil an míniú céanna acu.

Ag cur fúthu: _____

Cur amach: _____

Ní foláir: _____

An dé deiridh: _____

Rith sé leis: _____

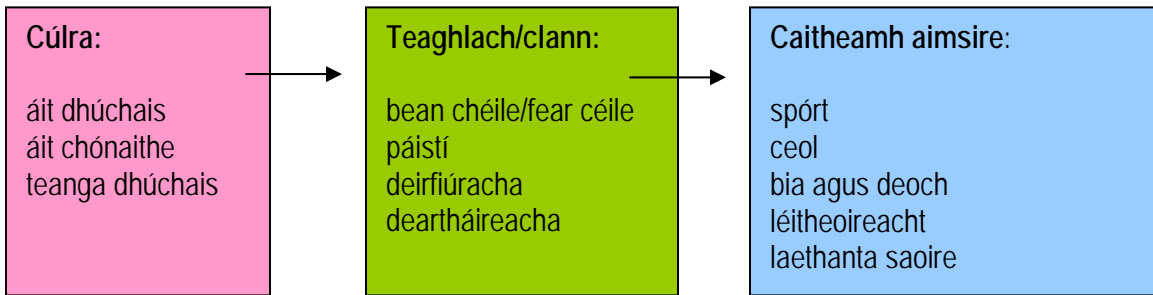
Baint amach: _____

Cúthail: _____

Cúlra

Plé

Faigh eolas ón duine in aice leat faoi na topaicí seo:

© OÉ Má Nuad

Bileog 1.4

Logainmneacha

Réamhobair éisteachta

Déan plé leis na daoine eile i do ghrúpa ar na ceisteanna seo thíos:

1. An bhfuil eolas agat faoi mhíniú agus faoi chúla ainm na háite ina bhfuil cónaí ort?
2. An síleann tú go bhfuil sé tábhachtach brí nó cúlra logainm a bheith ar eolas ag duine? Cén fáth?
3. Cad atá ar eolas agat faoi stair na logainmneacha in Éirinn?
4. Ar chuala tú trácht ar an suíomh idirlín www.logainm.ie riamh? Cad atá i gceist leis?

Logainmneacha

Éisteacht

BUNACHAR LOGAINMNEACHA NA HÉIREANN

Placenames Database of Ireland

Beidh tú ag éisteacht le mír ón chlár **An Saol ó Dheas: Dé Céadaoin, 01 Deireadh Fómhair 2008**. Beidh **Breandán Ó Cíobháin** ag tabhairt a thuairime faoin suíomh idirlín www.logainm.ie. Éist leis an mhír agus déan iarracht na ceisteanna seo a fhreagairt.

- (a) Cén fáth ar roghnaíodh Breandán Ó Cíobháin le labhairt faoin ábhar seo?
- (b) Cén tuairim atá ag Breandán faoin suíomh www.logainm.ie? Cad iad na lochtanna atá aige air?
- (c) Cén chanúint atá ag cainteoirí na míre? Breac síos cúig chomhartha den chanúint sin atá le cloisteáil sa mhír.

An tAire Ó Cuív

Cad is féidir leat a rá faoi conas Ó, Mac, Ní agus Nic a úsáid?
Pléigh leis an duine in aice leat agus léirígí le samplaí.

- (1) Cad é an difear idir leasainm agus teideal?
- (2) An bhfuil aon leasainm/teideal ort féin?
- (3) Cuir Gaeilge ar na hainmneacha seo thíos.
- (4) Glac féin agus an duine in aice leat sealanna ag cur na ndaoine seo in aithne dá chéile go foirmiúil.

The President Mary McAleese
Father Fitzgerald
Professor Burke
TD Brian McGowan
Minister for Education

Doctor O'Brien
Bishop McDermott
Sister Mary
Councillor Doherty
Minister for Health

Prime Minister Gordon Brown

Our Prime Minister Brian Cowen

© OÉ Má Nuad